

CONTRIBUȚII LA ISTORICUL CETĂȚII BRAN ȘI A DOMENIULUI EI ÎN [SECOLELE XIV—XV*]

de GERNOT NUSSBÄCHER

Istoricul cetății Bran reprezintă, prin implicațiile sale de istorie politică, economică și socială un important subiect de investigație. O serie de lucrări au adus, îndeosebi în ultimele două decenii, contribuții importante la elucidarea multor aspecte din trecutul Branului și a posesiunilor sale.

Dacă reluăm unele probleme cunoscute deja în bună parte, o facem penru a aduce contribuții noi, ce pot întregi imaginea istorică asupra Branului.

Hotarul cetății Bran din evul mediu este situat pe teritoriul de astăzi a trei comune: Bran, Moeciu și Fundata¹, situate în sudul județului Brașov.

Prima dată, toponimul Bran, în forma maghiară — Törcsvár — sau germană — Törzburg — apare într-un document din 1367, prin care Petru, vicevoievodul Transilvaniei, însărcinează Conventul din Cluj-Mănăstur să participe la înstăpînirea magistrului Iacob, zis de Brașov, nobil de Drag, în posesiunile ce-i reveneau prin moștenire: Bodola (Budila), Zayzen (Zizin), Domonkushaza (?), Puchna (?), Terch (Bran), Tuhan (Tohan) și Zernehaza (Zărnești)².

În 1373, cîte un sfert din posesiunile Turcz (Bran), Tuchan (Tohan) și Zirna (Zărnești) au fost proprietăți ale lui Nicolae, episcop de Cenad și ale nepotului său Mathias, fiul lui Rudolf³.

În documentul privind întemeierea cetății Bran din 1377 apare toponimul „Turchaw“⁴, identificat de unii cu Lunca Turcului, adică a pîrîului Turcul⁵, care curge prin pasul Bran și se varsă în Bîrsa, la răsărit de Tohanul Vechi.

Într-un document din anul 1447, publicat în volumul V din colecția „*Urkundenbuch*“, editat de Dr. Gustav Gündisch, apare ultima știre despre acest sat „*Thercz*“, numit și „*Hwzziwmezew*“ (Cîmpul lung⁶). La acea dată satul era pustiu, probabil în urma ultimelor invazii turcești în Transilvania.

*) Comunicare prezentată la sesinnea jubiliară a Muzeului județean Brașov, 30 mai 1975.

¹ *Localitățile județului Brașov 1971*, Brașov, 1972, pag. 130, 172, 221.

² Frenz Zimmernann, Carl Werner, Georg Müller, *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Stebenbürgen*, vol. II, Sibiu, 1897, nr. 884, pag. 279.

³ *Ibidem*, vol. II, nr. 1010, pag. 407.

⁴ *Ibidem*, vol. II, nr. 1085, pag. 480.

⁵ Pavel Binder, *Toponimia istorică de pe hotarul cetății Bran*, în rev. „Limba română“ anul XX, 1971, nr. 6, pag. 551.

⁶ Dr. Gustav Gündisch, *Urkundenbuch*, vol. V, Ed. Academiei R.S.R., București, 1975, nr. 2566, pag. 187—188.

Documentul citat este o poruncă a guvernatorului Ioan de Hunedoara către Capitlul din Alba Iulia, de a introduce în stăpînirea acestei posesiuni pe frații Johannes și Lazarus, fiii lui Gaspar din aceeași localitate.

În documentele voievozilor români de la începutul secolului al XV-lea, Branul apare sub forma „Turciu”⁷ pe cînd primul document în care apare sub forma „Bran” este abia din timpul lui Basarab cel Bătrîn (1474—1476)⁸.

În documentele latine numele Bran apare deja în 1427 în toponimul „Baranmezö”, cu care este desemnat un teritoriu lingă cetatea Bran care a servit în repetate rînduri ca loc de adunare pentru armatele maghiare și transilvănene, înaintea unor campanii în Țara Românească⁹. În secolele XVI și XVII, iarba de pe acest „cîmp al Branului” a fost vîndută, banii realizați constituind un venit al castelanilor de Bran¹⁰.

Numele satului distrus sau dispărut „Turciu” s-a păstrat în toponimul „Dorf Statt” = locul satului — siliște) care apare în socotelile castelanilor de Bran începînd din 1534¹¹. Dintr-o însemnare din 1550 aflăm că acest loc al satului era lingă drum (probabil cel ce ducea de la Bran la Brașov)¹². Faptul că acest loc era arendat unor locuitori din Tohan în 1657¹³, 1696¹⁴ și 1697¹⁵ pare să pledeze pentru relativa apropiere de Tohanul Vechi, eventual pe valea pîriului Turcul, mai sus de Tohanul Nou, întemeiat în secolul al XVIII-lea. În secolul al XVIII-lea, același loc pare să poarte denumirea de „Siliște”¹⁶.

La 19 noiembrie 1377, Ludovic I, regele Ungariei, emite din castelul Zvolen (Slovakia) un act foarte important cu privire la hotarul Branului de mai tirziu¹⁷. Raportorul actului din 19 noiembrie 1377 a fost nobilul Johan-

⁷ Ioan B o g d a n, *Documente privitoare la relațiile Țării Românești cu Brașovul și cu Țara Ungurească în sec. XV și XVI*, București, 1905, nr. 1, pag. 3—6; Gr. T o c i l e s c u, *534 documente istorice slavo-române din Țara Românească și Moldova privitoare la legăturile cu Ardealul 1346—1603*, București, 1931, nr. 3, pag. 4—6 (1413). Gustav G ü n d i s c h, *Urkundenbuch*, vol. IV, Sibiu, 1937, nr. 1899, pag. 151 (1421); nr. 1916, pag. 169 (1422).

⁸ Ioan B o g d a n, *op. cit.*, nr. 95, pag. 121—122; Gr. T o c i l e s c u, *op. cit.*, nr. 89, pag. 85—86.

⁹ Gustav G ü n d i s c h, *Urkundenbuch*, vol. IV, nr. 2016, pag. 317 (8 iulie 1427); Barabás S a m u, *Székeloklevéltár*, vol. VIII, Budapesta, 1934, nr. 88, pag. 146—147 (1 iunie 1480); Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, Colecția Stenner, seria latină-maghiară-germană, I, nr. 23 (1 iunie 1480) publicat cu localizare greșită în *Ilurmuzaki*, vol. XV, 1, nr. 189, pag. 106. Denumirea de „Bran” își are originea în cuvîntul slavon „baran”=berbec, cuvînt înrudit și cu cuvîntul maghiar „bárány”=oaie.

¹⁰ Cf. Pavel B i n d e r, *op. cit.*, pag. 551 (nr. 2).

¹¹ *Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt*, vol. II, Brașov, 1889, pag. 489.

¹² *Ibidem*, vol. III, Brașov, 1896, pag. 471.

¹³ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, Socoteli alodiale Brașov, Pachet acte nr. 154, nr. 1, pag. 32 (dor statt).

¹⁴ *Ibidem*, anexa 4, pag. 101 (Thor stadt).

¹⁵ *Ibidem*, anexa 6, pag. 164, (Auf der Thorstad).

¹⁶ cf. Pavel B i n d e r, *op. cit.*, pag. 560 (nr. 98).

¹⁷ Franz Z i m m e r m a n n, Carl W e r n e r, Georg M ü l l e r, *Urkundenbuch*, vol. II, nr. 1085, pag. 480—481. Pentru o mai bună înțelegere a circumstanțelor în care s-a emis actul, amintim că în anul 1377 armata maghiară a efectuat o campanie în Țara Românească, învingînd, la 7 iunie, trupele de sub conducerea voievozului Radu I, cf. Constantin C. G i u r e s c u, *Istoria României în date*, București, 1971, pag. 78.

nes de Scharfeneck, castelan al cetății Landskrone¹⁸, situată lângă Tâlmăciul și care apăra pasul Turnu Roșu. Documentul arată că „brașovenii, nefiind constrinși sau îndemnați, ci de la sine au promis să construiască o cetate nouă pe stinca lui Tydricus, s-o prepare cu munca și cheltuiala lor proprie, și să taie, să defrișeze și să niveleze în acest loc pădurea în lung și în lat după voința regelui, aducind și livrind pietre, var, lemne și alte lucruri necesare pentru construcția acelei cetăți, trimițând pe cheltuiala lor proprie zidari, pietrari și dulgheri“. În schimb, regele Ludovic confirma subordonarea localităților Ghimbav, Cristian, Rîșnov, Vulcan, Codlea, Feldioara, Măieruș, Rotbav, Hălchiu, Hărman, Sinpetru, Bod și Prejmer față de orașul Brașov, dreptul de folosire a pădurilor și apelor, a vînătoarei și pescuitului, folosirea finețelor și a cimpurilor comune. Regele își rezervă dreptul de a numi castelanii noii cetăți și ai cetății Hălchiu¹⁹. Obligația orașului Brașov față de judele regal se fixează la un prinz și o cină și anual un cal în valoare de 20 florini, în afară de taxele de judecată.

Construcția cetății Bran s-a încheiat încă în timpul domniei lui Ludovic I, înainte de 1382²⁰. Cetatea Bran și, implicit, teritoriul din jurul ei, apare expres ca fiind în posesia regelui Sigismund al Ungariei în documente din anii 1395²¹, 1398²² și 1406²³.

În 1412 cetatea Bran este menționată într-un document al voievozului Transilvaniei ca fiind „în alte mâini“, expresie sub care trebuie să înțelegem că la acea dată era stăpinită de către Mircea cel Bătrîn, domnul Țării Românești²⁴. Putem presupune că cetatea Bran i-a fost conferită domnului muntean în urma întâlnirii de la Severin dintre Sigismund și Mircea cel Bătrîn de la sfîrșitul anului 1406, cînd s-a alcătuit un plan de luptă împotriva turcilor otomani²⁵.

În timpul stăpînirii asupra cetății Bran, Mircea cel Bătrîn a înființat pe lângă cetate o vamă, unde se încasa de la „călărețul care trece pe la Turciu (Bran) 3 bani; /de la/ pedestrul 1 ban“²⁶.

După moartea lui Mircea cel Bătrîn (1418) se pare că fiul său Mihail a predat, în anul 1419, cetatea Bran din nou lui Sigismund, care a subordonat castelanii de Bran comitelui secuilor, însărcinat cu apărarea graniței de răsărit a Transilvaniei²⁷.

¹⁸ Franz Zimmermann, Carl Werner, Georg Müller, *Urkundenbuch*, vol. II, nr. 1057, pag. 449 (1376); nr. 1086, pag. 481; nr. 1089, pag. 485 (1378); nr. 1146, pag. 543 (1381).

¹⁹ Cf. Walter Horwath, *Die Heldenburg*, în volumul Dr. Erich Jekelius, *Das Burzenland*, IV, Brașov, 1929, pag. 68–72.

²⁰ Emil Micu, *Castelul Bran, scurtă privire istorică*, București, 1957, pag. 13.

²¹ Franz Zimmermann, Carl Werner, Georg Müller, *Urkundenbuch*, vol. III, Sibiu, 1902, nr. 1351, pag. 139; nr. 1352, pag. 140; nr. 1358, pag. 148.

²² *Ibidem*, vol. III, nr. 1409, pag. 209–210; nr. 1410, pag. 211.

²³ *Ibidem*, vol. III, nr. 1564, pag. 404; nr. 1565, pag. 407.

²⁴ *Ibidem*, vol. III, nr. 1597, pag. 554.

²⁵ Constantin C. Giurescu, *Istoria României în date*, pag. 85. Menționăm aici că în mod greșit se afirmă că cetatea Bran ar fi fost conferită de Sigismund lui Mircea cel Bătrîn prin tratatul de la Brașov, din 7 martie 1395, în lucrarea Anei Maria Henegariu, *Cetatea Bran*, București, 1963, pag. 11 și a lui Titus Hașdeu, *Cetatea Bran*, București, 1968, pag. 9.

²⁶ Gr. Tocilescu, *op. cit.*, nr. 3, pag. 6 (1413); nr. 5, pag. 8 (circa 1415–1418); Ioan Bogdan, *op. cit.*, nr. 1, pag. 3–6 (1413); nr. 2 (1415–1418).

²⁷ Gustav Gündisch, *Urkundenbuch*, vol. IV, nr. 1864, pag. 102–103.

În documentele de la Radu II Praznaglava din 21 noiembrie 1421²⁸, de la Dan II din 23 octombrie 1422²⁹ și din 10 noiembrie 1424³⁰ însă, cetatea Bran este amintită, ca și în documentul lui Mircea cel Bătrîn din 1413, ca fiind o vamă a Țării Românești.

Dintr-un document al regelui Sigismund din 3 februarie 1426 reiese clar că la acea dată cetatea Branului era în subordinea sa³¹. Dintr-un alt document, din 1427, reiese că orașul Brașov a plătit la 13 ianuarie 1425, în fața capitlului din Alba Iulia, o despăgubire pentru uciderea unei slugi a castelanului cetății Bran, Petru de Gyapol³². Acest castel a fost numit de către comitele secuilor, Petrus Beweek de Pelseuch, care a primit la 28 aprilie 1423³³ și la 1 iunie 1424³⁴ cite o poruncă pentru a apăra pe locuitorii din Brașov și din Țara Bîrsei de abuzurile castelanilor și dregătorilor numiți de el.

Într-o oarecare contradicție cu privilegiile acordate de Dan II sînt și ordinele de încasare a vămii, date numai vameșilor de Dîmbovița și Rucăr, atît în 1422³⁵, cît și în 1424³⁶. Chiar dacă documentele păstrate nu permit o precizare sigură asupra posesorului hotarului cetății Bran între anii 1419—1424, cel mai tîrziu în decembrie 1424 cetatea Bran era în posesia lui Sigismund³⁷.

Cetatea Bran, după încetarea stăpînirii domnilor Țării Românești, a fost din nou dată în grija comiților secuilor și dotată cu diferite surse de venituri. Dintre acestea însă, în 1427, cu ocazia șederii sale la Brașov, Sigismund a luat cetății Bran veniturile ce-i reveneau din morile situate pe hotarul orașului Brașov³⁸.

În anul 1428, locuitorii din cele Șapte Scaune săsești³⁹ și locuitorii din Brașov și Țara Bîrsei⁴⁰ au fost scutiți de plata vămii.

Cu toate că cetatea Bran nu era în stăpînirea Brașovului, orașul Brașov a trebuit să efectueze lucrări de fortificare a pasului Bran în 1438⁴¹.

²⁸ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1899, pag. 149—151.

²⁹ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1916, pag. 168—170.

³⁰ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1958,—1959, pag. 222—227.

³¹ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1975, pag. 248—249.

³² *Ibidem*, vol. IV, nr. 2003, pag. 282.

³³ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1919, pag. 187—188.

³⁴ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1950, pag. 212—213.

³⁵ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1917 pag. 170—172.

³⁶ *Ibidem*, vol. IV, nr. 1960, pag. 227—228.

³⁷ Folosind o documentație incompletă, Emil M i c u, *op. cit.*, pag. 15, afirmă că cetatea Bran a revenit în stăpînirea regelui mîngiar abia în 1427; Ana Maria H e n e g a r i u, *op. cit.*, pag. 11, situează stăpînirea domnilor Țării Românești asupra cetății Bran numai între anii 1412—1419; Titus H a ș d e u, *op. cit.*, pag. 10, consideră că cetatea Bran se afla, după 1418, cu intermitențe, în posesiunea domnilor munteni.

³⁸ Gustav G ü n d i s c h, *Urkundenbuch*, vol. IV, nr. 3010, pag. 295—297 și nr. 2013, pag. 308—310.

³⁹ *Ibidem*, vol. IV, nr. 2026, nr. 330—331.

⁴⁰ *Ibidem*, vol. IV, nr. 2051, pag. 365—367.

⁴¹ *Ibidem*, vol. V, nr. 2317, pag. 13—14.

Începînd din timpul lui Iancu de Hunedoara, cetatea Bran trece sub autoritatea voievodului, în perioada în care acesta acumulasă și funcția de comite al secuilor⁴².

Împotriva abuzurilor castelanilor de Bran la vămuirea negustorilor din Transilvania și Țara Românească s-au păstrat o serie de plîngerii și s-au emis multe porunci, care nu intră însă în obiectul lucrării de față⁴³.

Legăturile orașului Brașov cu cetatea Bran au fost și de altă natură. Astfel, în 1460, Matei Corvin a poruncit orașului Brașov să livreze alimente pentru cetățile regale Bran, Piatra Craiului (Kyralkew)⁴⁴ și Hălchiu, în valoare de 100 fl.⁴⁵ Și în 1479 voievodul Transilvaniei a poruncit de două ori magistratului din Brașov să livreze alimente pentru garnizoana cetății Bran⁴⁶.

În 1476, voievodul Transilvaniei, Ioan Pongracz, a poruncit brașovenilor să ajute la renovarea cetății Bran⁴⁷. Un alt document, din același an, arată că cetatea era lipsită de „pertinențe”, adică de un domeniu, și de venituri⁴⁸.

Dintr-un document din 1483 reiese că orașul Brașov trebuie să trimită zece călăreți să facă serviciu de pază și curier la cetatea Bran⁴⁹.

În 1485, din cauza unor abuzuri grave, urma să fie destituit castelanul din Bran⁵⁰ iar în 1486 apare prima mențiune despre planul ce prevedea asupra cetății Bran stăpînirea orașului Brașov interesat vital de siguranța comerțului pe drumul spre Țara Românească⁵¹.

Planul a fost însă abandonat, urmînd ca în funcția de castelani de Bran să fie numiți curteni ai regelui (aulicus regius)⁵². Fără să putem prezenta detalii, constatăm că, pînă la urmă, cetatea a rămas mai departe în administrația voievodului⁵³. Abuzurile castelanilor nu încetau însă⁵⁴.

⁴² Francisc P a l l, *Iancu de Hunedoara și confirmarea privilegiului pentru negoșul brașovenilor și al Birsenilor cu Țara Românească, în 1443*, în „Anuarul Institutului de Istorie din Cluj”, Tom. IX, 1966, pag. 82 (1443); cf. și Gustav G ü n d i s c h, *Urkundenbuch*, vol. V, nr. 2447, pag. 106—107.

⁴³ Amintim numai, că în anul 1458, brașovenii au ocupat cu forță cetatea, închizînd pe castelani. cf. Nicolae I o r g a, *Acte și scrisori din arhivele orașelor ardelenne (Bistrița, Brașov, Sibiu)* în colecția Eudoxiu de H u r m u z a k i, *Documente primitive la istoria românilor*, vol. XV, partea I-a, București, 1911, nr. 91, pag. 52—53.

⁴⁴ Despre localizarea acesteia, care apare documentar numai între anii 1435—1460, cf. Pavel B i n d e r, *Contribuții la localizarea Cruceburgului și unele probleme legate de ea*, în „Muzeul Regional, Brașov, Culegere de studii și cercetări”, vol. I, 1967, pag. 128—129.

⁴⁵ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, Colecția Privilegii, nr. 154.

⁴⁶ Szabó K á r o l y, *Székely oklevéltár*, vol. III, nr. 485, pag. 103. (Ca o curiozitate menționăm că documentul conține cea mai veche mențiune a fabricației de bere la Brașov) și Nicolae I o r g a, *op. cit.*, în colecția *Hurmuzaki*, vol. XV, 1, nr. 182, pag. 102—103.

⁴⁷ Nicolae I o r g a, *op. cit.*, în colecția *Hurmuzaki*, XV, 1, nr. 156, pag. 90.

⁴⁸ *Ibidem*, *Hurmuzaki*, XV, 1, nr. 155, pag. 90.

⁴⁹ Nicolae I o r g a, *op. cit.*, în colecția *Hurmuzaki*, vol. XV, 1, nr. 221, pag. 122.

⁵⁰ *Ibidem*, nr. 226, pag. 124.

⁵¹ *Die Rechtslage des ehemaltigen Törzburger Dominiums*, Brașov, 1882, Beilage E, pag. 11—12.

⁵² Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, colecția Stenner, seria latină-maghiară-germană, I, nr. 27 (1486).

⁵³ Szabó K á r o l y, *op. cit.*, vol. I, nr. 200, pag. 261—262 (1486).

⁵⁴ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, colecția Privilegii nr. 240, (1490) și 244 (1492).

La sfârșitul anului 1497 senatorii brașoveni Bartholomeus Schuncke-bunck și Petrus Goldschmid erau trimiși la curtea regală, probabil și pentru a participa la dieta convocată pentru 11 noiembrie 1497⁵⁶. În raportul lor către magistratul Brașovului, cei doi senatori scriu, la 20 decembrie 1497, că din cauza dietei „afacerea noastră” a întârziat, dar speră să-și poată realiza misiunea. Dacă voievodul Transilvaniei (Bartolomeu Dragfi) s-ar fi întors mai devreme (din campania în Moldova) poate totul era rezolvat⁵⁶. Desigur, aceste mențiuni se referă la tratativele pentru obținerea cetății Bran de către orașul Brașov, deoarece la 1 ianuarie 1498, regele Vladislav II emite cunoscutul document prin care cetatea Bran cu domeniul ei este dată „pe veci” orașului Brașov. Totuși, se arată în document, dacă peste zece ani regele va avea nevoie de cetate, el va trebui să restituie brașovenilor suma de 1 000 florini, pe care i-au dat-o, în schimb brașovenii vor trebui să-i restituie cetatea, dar nu înaintea perioadel de 10 ani. În tot acest timp, brașovenii trebuie să întrețină cetatea, s-o păzească și s-o întărească⁵⁷.

La 4 decembrie 1498 regele reinnoiește actul din 1 ianuarie precizând însă că brașovenii i-au împrumutat suma de 3 000 florini⁵⁸.

În anul 1500 Vladislav II conferă brașovenilor și venitul vămii de sare de la Feldioara, care constituia un venit vechi al cetății Bran⁵⁹. În aceeași zi regele interzice voievodului Transilvaniei exercitarea justiției asupra țiganilor aparținători, din timpuri vechi, de cetatea Bran⁶⁰.

Reiese din aceste documente că trecerea cetății Bran în stăpînirea Brașovului nu s-a produs fără greutate⁶¹.

La 17 martie 1500 voievodul Transilvaniei, Petrus de Sancto Georgio și de Bozin, a pretins brașovenilor plata impozitului pentru satele domeniului Bran ca și restituirea veniturilor de pe sare⁶².

Brașovenii au obținut însă — desigur și cu sprijinul tezaurariului Johannes Bornemizza⁶³ — scutirea de impozitul regal a tuturor posesiunilor orașului Brașov, la 24 iunie 1500⁶⁴. Față de opoziția voievodului, regele a trebuit să repete în anul 1501 porunca în această privință⁶⁵.

La expirarea perioadei de zece ani, la 2 ianuarie 1508, Vladislav II zălogește orașului Brașov cetatea și domeniul Bran pe încă zece ani, pentru suma totală de 5000 florini⁶⁶.

Peste numai câteva săptămîni, la 25 ianuarie 1508, regele, avînd consimțămîntul magnaților, pentru încă 1300 florini împrumutați, a zălogit

⁵⁶ Stephanus K a t o n a, *Historia critica regum Hungariae, stirpis mixtae*, tomulus XI, ordine XVIII, Buda 1792, pag. 108.

⁵⁷ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, colecția Schnell, vol II, nr. 199.

⁵⁸ *Dte Rechtslage* . . , Anhang, nr. III, pag. 5—6.

⁵⁹ *Ibidem*, Anhang, nr. IV, pag. 6—7.

⁶⁰ *Ibidem*, Anhang, nr. VI, pag. 9.

⁶¹ *Ibidem*, Anhang, nr. VII, pag. 9—10.

⁶² cf. Arh. St. Brașov, fondul Primăria Brașov, col. Stenner, seria slavă, nr. 292.

⁶³ Szabó K á r o l y, *op. cit.*, vol. III, nr. 514, pag. 150—151, cu data greșită de 9 martie 1501.

⁶⁴ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, colecția Stenner, seria latină-maghiară-germană, I, nr. 38.

⁶⁵ *Dte Rechtslage* . . , Anhang, nr. V, pag. 7—8.

⁶⁶ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, colecția Privilegiul, nr. 269.

⁶⁷ *Dte Rechtslage* . . , Anhang, nr. VIII, pag. 10—11.

brașovenilor cetatea și domeniul Bran pe 25 de ani, scoțându-le de sub autoritatea voievodului⁶⁷. Actul de zălogire a fost confirmat de același rege în 1513⁶⁸.

După aceste date privind cetatea Bran și hotarul ei în secolele XIV și XV, pînă la intrarea în stăpînirea orașului Brașov, prezentăm unele date privind domeniul cetății.

Sub numele de domeniul Bran, în evul mediu se înțelegeau satele dependente de cetatea regală Bran, așa numitul „caput bonorum”.

Prima dată domeniul cetății apare menționat în documente în anul 1395, cînd regele Sigismund al Ungariei separă din domeniul Bran posesiunile Zărnești⁶⁹ și Tohan⁷⁰, obligînd în continuare pe noii stăpîni ai acestor posesiuni la plata unor taxe anuale — 5 florini aur de la Zărnești și 10 florini de la Tohan — către castelanii din Bran⁷¹.

În anul 1404, Sigismund a separat și posesiunea Budila de domeniul Bran, donînd-o lui Blasius dictus Zekel, fiul lui Paul de Ghidfalău⁷².

Castelanii de Bran, potrivit unui document din 1453, căutau să-și extindă competențele în mod abuziv și asupra posesiunilor Tohan și Zărnești; în această situație Ioan de Hunedoara a însărcinat magistratul orașului Brașov să-l apere pe Nicolaus Thoscha din Prejmer, proprietar al unor părți din aceste posesiuni⁷³.

Două documente din 1456 atestă prima dată dependența localităților Cernatu, Satulung, Turcheș și Baciul de cetatea Bran⁷⁴. Aceste posesiuni însă, în 1460, împreună cu localitatea Apața, au fost donate de către Matei Corvin lui Simion Forro din Belin și lui Nicolaus Forro din Sf. Gheorghe⁷⁵.

Dependența localității Crizbav de cetatea Branului este atestată prima dată documentar în anul 1467⁷⁶.

Dacă în 1476, după cum am specificat mai înainte⁷⁷, Branul pare să fi fost lipsit de un domeniu, această situație se schimbă în curînd. În timpul voievodului Transilvaniei Ștefan Bathori (1479—1493) posesiunile Baciul, Cernatu, Turcheș, Zizin și Apața făceau parte din „pertinențele” cetății Bran⁷⁸. Înainte de 1480 și localitatea Tărlungeni este menționată ca fiind în subordinea castelanilor din Bran⁷⁹.

⁶⁷ *Ibidem*, Anhang, nr. IX, pag. 12—16.

⁶⁸ *Ibidem*, Anhang, nr. IX, pag. 11—16.

⁶⁹ Franz Z i m m e r m a n n, Carol W e r n e r, Georg M ü l l e r, *Urkundenbuch*, III, nr. 1351, pag. 139—140.

⁷⁰ *Ibidem*, nr. 1358, pag. 147—148.

⁷¹ În 1462, Matei Corvinul fixează pentru castelanii de la Bran un venit de 20 florini din posesiunile Zărnești și Tohan. Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, colecția Privilegii, nr. 161.

⁷² Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, colecția Privilegii, nr. 288, *ibidem*, *Palladium Coronense*, pag. 290—291.

⁷³ Gustav G ü n d i s c h, *Urkundenbuch*, vol. V, nr. 2857, pag. 404.

⁷⁴ *Idem*, *ibidem*, nr. 3014, pag. 527 și nr. 3019, pag. 529—530.

⁷⁵ Szabó K á r o l y, *Székely oklévélár*, vol. I, nr. 154, pag. 185—186.

⁷⁶ Arhiva Bisericii Negre Brașov, I.E. 86.

⁷⁷ cf. nota 47.

⁷⁸ *Die Rechtslage* . . . , Anhang, nr. 2, pag. 4—5.

⁷⁹ Szabó K á r o l y, *op. cit.*, vol. I, nr. 192, pag. 248.

Dintr-un document din anul 1492 aflăm că Vladislav II desprinde din domeniul cetății Bran o sesie aflătoare la Turcheș⁸⁰.

Abia într-un document din anul 1500 apar prima dată specificate toate localitățile care făceau parte din domeniul Bran, zălogit de la 1498 orașului Brașov și anume: Purcăreni, Zizin, Târlungeni, Satulung, Cernatu, Turcheș, Baci, Crizbav și Apața⁸¹.

Cu acest domeniu, format din cele Șapte Sate din sud-estul Țării Birsei ca și din cele două enclave Apața și Crizbav din nordul Țării Birsei, cetatea Bran va continua să existe în tot timpul cît a stat sub stăpînirea orașului Brașov.

Sperăm că publicarea în continuare a documentelor va aduce noi întregiri și precizări cu privire la situația cetății și domeniului Bran, îndeosebi pentru a doua parte a secolului al XV-lea, care să lămurească evoluția acestui important complex feudal.

⁸⁰ Arh. St. Brașov, fond Primăria Brașov, colecția Privilegii, nr. 245.

⁸¹ *Dte Rechtlage...*, Anhang, nr. 5, pag. 7–8.

BEITRÄGE ZUR GESCHICHTE VON BURG UND DOMINIUM BRAN (TÖRZBURG) IM 14. UND 15. JAHRHUNDERT

(Zusammenfassung)

Der Verfasser stellt anhand von zeitgenössischen Urkunden Angaben über die Geschichte von Burg und Dominium Bran (Törzburg) zusammen, wobei er einige Urkunden neu auslegt und so zur Ergänzung der bisherigen Kenntnisse beiträgt.

Vor der Errichtung der Törzburg bestand am nördlichen Ausgang des Passes ein Dorf Turciu, das um die Mitte des 15. Jahrhunderts verlassen war. Die Gründungsurkunde der Burg „in lapide Tydrici“ von 1377 wird eingehend erklärt und ausgelegt. Danach wird der zeitweilige Übergang der Burg in den Besitz von Mircea dem Alten, Fürsten der Walachei (1386—1418) in den Jahren 1406—1418 festgestellt. Spätestens 1425, wahrscheinlich schon 1419, hörte dieses Besitzverhältnis auf.

Anhand der Urkunden verfolgt der Verfasser die Entwicklung der Einnahmequellen der Burg, die Leistungen der Stadt für die Burg sowie die Beziehungen der Stadt Braşov (Kronstadt) zu den Burgvögten. Wegen der häufigen Missbräuche, die die guten Handelsbeziehungen der Stadt zur Walachei oft trübten, bemühte sich Braşov (Kronstadt) um die Erwerbung der Burg, was im Jahre 1497 gelang, als die Stadt dem König Wladislaus II in schwieriger Finanzlage eine Anleihe gewährte, wofür der König Burg und Dominium am 1. Januar 1498 verpfändete.

Abschliessend verfolgt der Verfasser die Bildung des Dominiums der Burg, das beim Übergang in den Besitz der Stadt Braşov (Kronstadt) die Sieben Dörfer (Baciu, Turcheş, Cernatu, Satulung, Tărlungeni, Purcăreni, Zizin) im Südosten sowie die Orte Apaţa und Crizbav im Norden des Burzenlandes umfasste.